
WIADOMOŚCI STATYSTYCZNE

GLÓWNY
URZĄD
STATYSTYCZNY

MIESIĘCZNIK
ROK XX
WARSZAWA
SIERPIEŃ 1975

8

ISI

40 Sesja
Międzynarodowego Instytutu Statystycznego
1—9 września 1975 r.

SPIS TREŚCI

СОДЕРЖАНИЕ

CONTENTS

Od Redakcji	1	От редакции (1)	Editorial (1)
Kazimierz Romaniuk — Udział Polski w pracach Międzynarodowego Instytutu Statystycznego	2	Казимеж Романиук — Участие Польши в работах Международного Статистического Института (2)	Kazimierz Romaniuk — Participation of Poles in Works of the international Statistical Institute (2)
Tadeusz Walczak — Informatyka w Systemie Państwowej Informacji Statystycznej — SPIS	6	Тадеуш Вальчак — Информатика в Системе государственной статистической информации (6)	Tadeusz Walczak — Informatics in the State Statistical Information System (SPIS) (6)
Jan Iszkowski — Modernizacja i rozwój Systemu Państwowej Informacji Statystycznej — SPIS	11	Ян Ишковски — Модернизация и развитие Системы государственной статистической информации (11)	Jan Iszkowski — Modernization and Development of the State Statistical Information System — „SPIS” (11)
Eugenia Krzeczowska — Udział Polski w międzynarodowych porównaniach podstawowych kategorii ekonomicznych	14	Евгения Кречковска — Участие Польши в международных сопоставлениях основных экономических категорий (14)	Eugenia Krzeczowska — Poland's Participation in International Comparisons of Basic Economic Categories (14)
Krystyna Michnowska — Problemy badań konsumpcji społecznej	16	Крystина Михновска — Проблемы исследования общественного потребления (16)	Krystyna Michnowska — Problems of Research on Social Consumption The nation of social consumption (16)
Zenon Rajewski — Badania dochodu narodowego Polski według regionów	20	Зенон Раевски — Исследование национального дохода Польши по регионам (20)	Zenon Rajewski — Studies of the National Income of Poland in its Regional Divisions (20)
Kazimierz Antonik — Problematyka przepływów międzygaleziowych w badaniach i opracowaniach Głównego Urzędu Statystycznego	22	Казимеж Антоник — Проблематика межотраслевых связей в исследованиях и разработках Центрального статистического управления (22)	Kazimierz Antonik — Input-Output Analysis in Studies of the Central Statistical in Poland (22)
Stanisław Paradysz — Badania statystyczne rozwoju i przemian strukturalnych przemysłu	26	Станислав Парадыш — Статистические исследования развития структурных преобразований промышленности (26)	Stanisław Paradysz — Statistical Research of Development and Structural Changes in Industry (26)
Antoni Bączkowsk — Inwestycje i budownictwo w badaniach statystycznych	31	Антони Бончиковски — Капитальные вложения и строительство в статистических исследованиях (31)	Antoni Bączkowsk — Investments and Construction Industry in Statistical Investigations (31)
Wiesław Młynarczyk — Specyfika i zakres statystyki rolniczej w Polsce	36	Веслав Млынarczyк — Специфика и охват сельскохозяйственной статистики в Польше (36)	Wiesław Młynarczyk — Specificity and Scope of Agricultural Statistics in Poland (36)
Apoloniusz Ohryzko — Organizacja i metodologia statystyki handlu zagranicznego w Polsce	39	Аполонiusz Охрызко — Организационные и методологические проблемы статистики внешней торговли в Польше (39)	Apoloniusz Ohryzko — Organizational and Methodological Problems of Foreign Trade Statistics in Poland (39)
Zbigniew Smolński — Statystyka demograficzna w Polsce	42	Збигнев Смолнски — Демографическая статистика в Польше (42)	Zbigniew Smolński — Demographic Statistics in Poland (42)
Stefan Giembicki, Andrzej Romejko — Zastosowanie metod matematycznych w pracach Głównego Urzędu Statystycznego	45	Стефан Гембицки, Анджей Ромейко — Применение математических методов в разработках ЦСУ (45)	Stefan Giembicki, Andrzej Romejko — Application of Mathematical Methods to the Work of the Central Statistical Office (45)

Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki zaleciło czasopismo jako lekturę pomocniczą do nauczania statystyki w uczelniach ekonomicznych, wydziałach ekonomicznych uniwersytetów oraz wydziałach inżynieryjno-ekonomicznych politechnik

WIADOMOŚCI STATYSTYCZNE

ORGAN GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

SIERPIEŃ 1975

Od Redakcji

W dniach od 1 do 9 września 1975 r. odbędzie się w Polsce 40 Sesja Międzynarodowego Instytutu Statystycznego. Spotkanie statystyków z całego świata będzie okazją do przedyskutowania teoretycznych i praktycznych problemów współczesnej statystyki i wymiany informacji na temat jej rozwoju w różnych krajach.

Uczestnictwo polskich naukowców i statystyków w pracach MIS ma bardzo długą tradycję, datującą się od momentu założenia Instytutu w 1885 r. Współpraca ta wyrażała się między innymi w formie zorganizowania w 1929 r. w Warszawie 18 Sesji MIS. Tak więc już drugi raz gościmy w naszym kraju przedstawicieli światowej statystyki.

Kontakty statystyków Polski Ludowej z międzynarodowym środowiskiem statystycznym dotyczą wielu różnych dziedzin. Inicjatywa zorganizowania 40 Sesji MIS w Warszawie była więc naturalną konsekwencją dotychczasowego aktywnego udziału polskich statystyków we współpracy międzynarodowej.

Organizatorem Sesji jest Główny Urząd Statystyczny. Wśród jej uczestników znajdują się nie tylko przedstawiciele teorii statystyki, lecz także praktycy z różnych krajów. Program Sesji umożliwi szeroką dyskusję poświęconą głównie problemom teoretycznym i metodologicznym.

Z okazji 40 Sesji MIS Redakcja „Wiadomości Statystycznych”, miesięcznika Głównego Urzędu Statystycznego, wydaje numer specjalny, omawiający najważniejsze aktualne problemy statystyki polskiej, jej dorobek oraz główne kierunki rozwoju. Sądzymy, że materiały zawarte w specjalnym numerze „Wiadomości Statystycznych”, przedstawiające bieżące zagadnienia statystyki państwowej w Polsce i stosowane w naszym kraju rozwiązania metodologiczne i organizacyjne, stanowiąc będą uzupełnienie materiałów Sesji, zaspokajając w pewnym stopniu zainteresowania wielu uczestników z zagranicy. Przydatne będą także czytelnikom polskim, którzy nie często mają okazję zapoznać się z aktualnym stanem statystyki i najważniejszymi jej problemami.

Numer wydany jest zarówno w polskiej, jak i angielskiej wersji językowej, wraz ze streszczeniami w języku francuskim i rosyjskim.

Redakcja „Wiadomości Statystycznych” życzy wszystkim uczestnikom 40 Sesji Międzynarodowego Instytutu Statystycznego owocnych obrad i przyjemnego pobytu w Warszawie.

instalacja komputerów dużych i średnich nie eliminuje potrzeby stosowania automatów obrachunkowych. Wieloletnie doświadczenia wykazały, że w organach statystycznych występuje cały szereg takich opracowań, które ze względu na ograniczoną masowość danych można realizować bardziej efektywnie przy użyciu maszyn małych bez potrzeby angażowania bardziej wydajnych, ale i znacznie droższych maszyn. Spodziewać się należy również, że programowanie mniej złożonych opracowań wykonywanych przy użyciu mini-komputerów biurowych będzie mniej pracochłonne, co ma szczególne znaczenie wobec dużej zmienności programów opracowań statystycznych.

Niezależnie od wariantu wyposażenia technicznego, ośrodki obliczeniowe muszą zatrudniać oprócz personelu zapewniającego projektowanie systemów, programowanie i obsługę maszyn, również niezbędną liczbę wykwalifikowanych statystyków w celu zapewnienia kontroli dokładności danych oraz analizy i kontroli opracowań wyników.

Jednym z podstawowych elementów programu budowy sieci obliczeniowej GUS jest przyjęcie założenia

iż wszystkie ośrodki oprócz swych podstawowych zadań wynikających z realizacji założeń SPIS świadczą będą usługi obliczeniowe dla innych jednostek gospodarki uspołecznionej — głównie na rzecz terenowych organów administracji państwowej, podległych im jednostek oraz dla innych jednostek, które z różnych względów nie będą w stanie organizować własnych ośrodków. Ze zrozumiałych względów zakres tych usług zależeć będzie od wielu czynników, a zwłaszcza od istniejącego wyposażenia ośrodka, stopnia obciążenia pracami własnymi itp. Można jednakże ocenić, iż zakres tych usług będzie dość znaczny i w niektórych okresach może stanowić ponad 50% mocy obliczeniowej ośrodków. Przyjęcie kierunku na usługowy charakter ośrodków obliczeniowych GUS nie tylko pozwoli bardziej racjonalnie wykorzystać otrzymane środki i zwiększyć społeczną efektywność informatyki, lecz jednocześnie stanowić będzie formę praktycznej realizacji ścisłego powiązania SPIS z innymi systemami informacyjnymi oraz ułatwi praktyczne rozpowszechnienie metod bezpośredniej wymiany informacji na maszynowych nośnikach pomiędzy jednostkami sprawozdawczymi i SPIS.

Modernizacja i rozwój Systemu Państwowej Informacji Statystycznej — SPIS

dr Jan Iszkowski

Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Systemu Państwowej Informacji Statystycznej GUS

Miejsce i rola Systemu Państwowej Informacji Statystycznej

W warunkach każdego nowoczesnego państwa, zaś w warunkach państwa socjalistycznego o planowanej ekonomice w szczególności, sprawne kierowanie gospodarką narodową jest możliwe tylko przy dysponowaniu należyście rozwiniętym systemem informacji statystycznej.

Oczywistym wnioskiem z tego płynącym jest, iż w miarę wzrostu społeczno-gospodarczego kraju oraz komplikowania się struktury społeczno-gospodarczej przed systemem informacji statystycznej stawiane są coraz wyższe wymagania, zarówno odnośnie treści i stosowanych układów, jak i odnośnie szybkości udostępniania informacji.

Polska należy — jak powszechnie wiadomo — do krajów rozwijających się dynamicznie. Rozwojowi temu towarzyszy też zmienność metod planowania i zarządzania gospodarką narodową.

Również przy tym rola różnorodnych środków i instrumentów ekonomicznego oddziaływania na działalność jednostek gospodarujących, a także następuje ściślejsze wiązanie ze sobą zjawisk natury gospodarczej i społecznej. Od statystyki państwowej żąda się więc informacji dostosowanych (nawet wyprzedzająco) do wspomnianych instrumentów i ukazujących określone zjawiska na szerokim tle przeobrażeń i reperkusji społecznych i gospodarczych.

Pomimo bogactwa badanych zjawisk i obfitości opracowywanego materiału liczbowego statystyka państwa nie była dotychczas w stanie sprostać wszystkim uzasadnionym wymaganiom.

Wynika to w pierwszym rzędzie z dotychczas nie wystarczającego zakresu wykorzystania nowoczesnych środków technicznych w procesach gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji statystycznej, co wiąże się z opóźnieniem kraju w dziedzinie komputeryzacji. Szybki postęp w tej dziedzinie datuje się zaledwie od kilku lat.

Sprawa przyspieszenia rozwoju systemu państwowej informacji statystycznej w oparciu o szerokie zastosowanie techniki komputerowej uzyskała wysoką rangę wśród zadań w zakresie unowocześnienia systemu funkcjonowania gospodarki i państwa począwszy od roku 1971. Wówczas w pracach poprzedzających VI Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a następnie w materiałach i w uchwale Zjazdowej (grudzień 1972 r.) przyjęte zostały wytyczne określające

role i zadania systemu informacji statystycznej, jako źródła obiektywnego informowania organów kierujących o realizacji zadań społeczno-gospodarczych, postulaty ograniczenia nadmiernie rozbudowanej sprawozdawczości oraz kierunki prac nad usprawnieniem systemu.

W owym czasie GUS dysponował już dość szerokim doświadczeniem i mógł się wykazać szeregiem osiągnięć w doskonaleniu systemu informacji statystycznej, bowiem komputeryzacja opracowań statystycznych, rozwój własnej terenowej sieci organów statystycznych, prace klasyfikacyjne i prace normalizacyjne w zakresie pojęć stosowanych w statystyce i planowaniu i inne zostały zapoczątkowane w połowie lat sześćdziesiątych.

W 1972 r. w Głównym Urzędzie Statystycznym pracowano intensywnie nad koncepcją przyszłego systemu informacji statystycznej, przy czym wężowe problemy były szeroko dyskutowane z udziałem kierownictwa Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, szerokiego grona działaczy gospodarczych, pracowników nauki i statystyków praktyków. Efektem tych prac było sformułowanie (w styczniu 1973 r.) założeń Systemu Państwowej Informacji Statystycznej (SPIS). Dokument ten był jednym z pierwszych opracowań powołanego w 1972 r. przy GUS Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Systemu Państwowej Informacji Statystycznej — SPIS (OBR SPIS), a zarazem pierwszym spośród opracowanych założeń systemów ogólnopaństwowych. Tekst założeń opublikowano w numerach 7, 8 i 9 z 1973 r. „Wiadomości Statystycznych”.

Należy wspomnieć, że w latach 1971—1972 krystalizowały się w toku licznych dyskusji poglądy na temat ukształtowania systemów informacyjnych rozwijanych w skali krajowej. Niektóre ośrodki prezentowały przy tym koncepcje ograniczające w znacznym stopniu rolę i zakres ogólnopaństwowego systemu informacji statystycznej, dążąc do budowy niezależnych od SPIS skomputeryzowanych systemów ogólnopaństwowych o charakterze funkcjonalnym, odrębnych pod względem instytucjonalnym i obsługiwanych przez odrębne ośrodki przetwarzania danych. Inne koncepcje zmierzały do znacznego rozszerzenia roli systemów informacyjnych tworzonych przez resorty (ministerstwa), poza zadania o charakterze wewnątrzresortowym. Zarówno przy pierwszym, jak i przy drugim rozwiązaniu system państwowej informacji statystycznej zostały sprowadzone do roli nadbudowy nad systemami funk-

cyjonalnymi, bądź resortowymi oraz ograniczony tematycznie do zagadnień o charakterze ogólnym. Nie mógłby on wówczas spełniać prawidłowo swych funkcji, zwłaszcza zaś nie mógłby informować terenowych organów administracji.

Przyjęcie w czerwcu 1973 r. założeń SPIS przez działającą w owym czasie Komisję Partyjno-Rządową do spraw Informatyki pod przewodnictwem wiceprezesa Rady Ministrów stanowiło punkt zwrotny w dyskusji na temat kierunków rozwoju systemów informacyjnych w kraju. Komisja stwierdziła bowiem m.in. że System Państwowej Informacji Statystycznej SPIS, jako jeden z głównych ogólnopaństwowych systemów informatycznych powinien w sposób metodologicznie i technicznie zintegrowany gromadzić, przetwarzać i udostępniać informacje o masowych zjawiskach społeczno-gospodarczych, przede wszystkim do celów planowania i zarządzania gospodarką i państwem na szczeblu centralnych i terenowych organów władzy i administracji. Jednocześnie SPIS powinien służyć organizacjom gospodarczym, uzupełniając ich własne systemy informacyjne, a ponadto dostarczać informacji do badań naukowych oraz do prowadzenia działalności oświatowej.

Podkreślono także, że SPIS powinien opierać się o stale rozwijaną i unowocześnianą sieć terenowych służb statystycznych, a w przyszłości o elektroniczne ośrodki przetwarzania danych połączone ze sobą siecią transmisyjną danych.

Przyjęto, że obok funkcji informacyjnych SPIS powinien spełniać rolę koordynacyjną w zakresie jednolitych podstaw metodologicznych zautomatyzowanych systemów informatycznych resortów i organizacji gospodarczych, co umożliwi swobodny przepływ informacji pomiędzy współpracującymi systemami.

Wspomniana wyżej Komisja Partyjno-Rządowa, po rozpatrzeniu założeń innych systemów, przygotowała decyzję Prezydium Rządu (wydaną 11 stycznia 1974 r.) określającą kierunki zastosowań informatyki oraz rozwoju krajowego przemysłu informatycznego. Decyzja ta ostatecznie wyznaczyła miejsce Systemu Państwowej Informacji Statystycznej SPIS jako jednego z czterech rządowych zautomatyzowanych systemów informacyjnych obok:

- Systemu informacyjnego centralnego planowania CENPLAN (System Komisji Planowania przy R.M.),
- Systemu informacji naukowej, technicznej — i organizacyjnej (SINTO),
- Elektronicznego systemu ewidencji ludności (PESEL).

Określone także zostały funkcje systemów organizowanych przez ministerstwa (systemy resortowe) oraz przez organizacje gospodarcze (systemy obiektowe).

W świetle tych ustaleń SPIS, jako system współpracujący z największą liczbą systemów i określający wspólne dla tych systemów definicje, klasyfikacje i kody zajmuje faktycznie miejsce centralne i przewodnie wśród systemów informacyjnych, przy czym sam jest uzależniony od rozwiązań przyjmowanych w systemie centralnego planowania i zarządzania (w systemie CENPLAN).

Wyznaczenie pozycji i funkcji SPIS jest podstawą pogłębiania założeń tego systemu przez precyzowanie wzajemnych stosunków SPIS z poszczególnymi systemami. Proces określania tych stosunków nie został dotychczas zakończony, co jest zrozumiałe, gdy się zważy różny stopień zaawansowania prac nad różnymi systemami.

Szczególnie ściśle związki występują pomiędzy systemami SPIS — i CENPLAN, to też zagadnienia współdziałania tych systemów są rozpatrywane wspólnie z Komisją Planowania przy R. M. w celu ustalenia potrzeb informacyjnych Komisji Planowania przy R. M. oraz uwzględnienia pojęć, klasyfikacji i metod grupowania, zasad i form zasilania CENPLAN przez SPIS itd. Prace nad centralnym bankiem danych, o których będzie mowa niżej; są prowadzone głównie pod kątem potrzeb CENPLANU.

W kwestii powiązania systemów rządowych SPIS i PESEL, zakłada się, że informacje o ludności stanowią integralną część SPIS; SPIS musi bowiem dostarczać kompleksowych informacji o zjawiskach i procesach gospodarczych i społecznych, o sytuacji demograficznej i kadrowej w ścisłym powiązaniu z rozwojem ekonomiczno-społecznym kraju. Z drugiej strony byłoby niecelowe aby SPIS organizował własne źródła dopływu informacji o ludności po uruchomieniu systemu

PESEL. Niezbędne jest zatem ściśle współdziałanie tych systemów.

Stosunek SPIS do systemów informacyjnych resortów funkcjonalnych opiera się na założeniu, że funkcje zarządzania i koordynacji w skali międzyresortowej, realizowane przez te resorty, powinny być obsługiwane przez SPIS (m.in. ze względu na nie dublowanie opracowań); nie odnosi się to natomiast do informacji służących celom decyzyjnym w ramach resortu.

Mniej dokładnie jest w chwili obecnej sprecyzowany stosunek SPIS do systemów informacyjnych resortów gospodarczych, które są, poza nielicznymi wyjątkami, dopiero w fazie formułowania założeń lub inicjalnych wdrożeń.

Podstawowe zadania resortowych systemów informacyjnych polegają na opracowywaniu i dostarczaniu informacji niezbędnych do zapewnienia sprawnego funkcjonowania i rozwoju gospodarki będącej w zakresie działania resortu. Systemy te powinny stanowić jednocześnie jedno ze źródeł danych dla statystyki oraz planowania (w zakresie informacji planistycznej).

Zakłada się przy tym, że resortowe systemy informacyjne będą dostarczać organom planowania i zarządzania własnego resortu (ministerstwa) głównie informacje niezbędne do bieżącej oceny realizacji zadań gospodarczych oraz do oceny pracy podległych im jednostek.

System państwowej informacji statystycznej powinien dostarczać natomiast systemom resortowym obszernych informacji o tzw. „otoczeniu” tj. informacji o rozwoju gałęzi i branż będących dla nich potencjalnym źródłem zaopatrzenia surowcowego i rynkiem zbytu dla ich wyrobów, itp.

Przy istnieniu w kraju różnych systemów informacyjnych, sprawą szczególnie wagi jest niedopuszczenie do równoległego zbierania analogicznych informacji od tych samych jednostek gospodarczych lub osób; prowadziłoby to bowiem do nadmiernego wzrostu prac statystycznych w jednostkach gospodarczych, niezgodności informacji i nadmiernych społecznych kosztów utrzymania systemów informacyjnych.

Podstawowe kierunki prac nad modernizacją SPIS

Prace nad SPIS różnią się od prac nad innymi systemami m.in. tym, że nie chodzi w nich o utworzenie zupełnie nowego systemu lub systemu istniejącego obok systemu prowadzonego tradycyjnymi metodami (z myślą o zastąpieniu tego systemu w przyszłości), lecz o przekształcenie systemu istniejącego, i to bez dopuszczenia do zakłóceń w dostarczaniu informacji użytkownikom. Wskazuje to na trudność zadania oraz na potrzebę stopniowego wdrażania nowych rozwiązań systemowych w dziedzinach:

- doskonalenia systemu zasilania i obiegu informacji w SPIS,
- doskonalenia metod i technik zbierania danych źródłowych z dostosowaniem do warunków szerokiego stosowania środków informatyki,
- integrowania statystyki rzeczowej i finansowej,
- tworzenia rejestrów i banków danych dla potrzeb SPIS, w miejsce dotychczas istniejących odrębnych zbiorów danych z poszczególnych badań,
- tworzenia systemu klasyfikacji, kodów i nomenklatury oraz systematyzowania pojęć (wskaźników itp.) używanych w systemach informacji społeczno-gospodarczej,
- doskonalenia systemów ewidencji podstawowej,
- modernizacji i rozbudowy bazy organizacyjno-technicznej statystyki państwowej itd.

Prace w tym zakresie realizowane są zarówno przez Ośrodek Badawczo-Rozwojowy SPIS, jak i przez departamenty GUS i ośrodki elektroniczne sieci GUS, a także przez niektóre instytucje zewnętrzne. Są one ujęte w planach prac badawczo-rozwojowych w ramach trzech tematów węzłowych:

- 1) metody centralnego planowania i funkcjonowania gospodarki,
 - 2) podstawy przestrzennego zagospodarowania kraju,
 - 3) rozwój krajowego systemu informatycznego, jak również w rocznych planach prac metodologicznych GUS.
- a) **Doskonalenie systemu zasilania i obiegu informacji w SPIS**

W myśl założeń SPIS ma nastąpić ograniczenie zasilania SPIS kanałami resortowymi na rzecz zasilania kanałami własnymi. Oznacza to, że sprawozdawczość

powinna wpływać do terenowych organów statystyki państwowej w przeważającej masie bezpośrednio z przedsiębiorstw (podstawowych jednostek sprawozdawczych), nie zaś do centrali GUS poprzez zjednoczenia i ministerstwa, co najczęściej oznacza sporządzanie sprawozdań zbiorczych przez wspomniane organy resortowe.

Chodzi zatem o zmianę obiegu sprawozdawczości. Zmiany w tym kierunku, dotyczące obecnie przede wszystkim sprawozdawczości za okresy roczne i badań jednorazowych, są stopniowo wprowadzane, jakkolwiek wolniej, aniżeli należałoby sobie tego życzyć; napotyka się bowiem na barierę pracochłonności procesów kontroli gromadzonych sprawozdań i przygotowania maszynowych nośników informacji. **Zmiana na szerszą skalę sprawozdawczości wymaga więc znacznego wzmocnienia terenowych organów statystyki państwowej i sieci ośrodków przetwarzania danych GUS.**

Generalne rozwiązanie problemu możliwe będzie w przyszłości w drodze zastąpienia tradycyjnej formy sprawozdawczości przez przekazywanie maszynowych nośników informacji z obiektowych systemów informatycznych (tj. systemów informacyjnych przedsiębiorstw i innych instytucji) do podsystemów SPIS. Stopień rozwoju systemów obiektowych jest jednak zbyt mały, by można było zakładać takie rozwiązanie w dającym się określić czasie.

b) Doskonalenie metod i technik zbierania danych źródłowych (sprawozdawczości)

W roku bieżącym podjęto na tym polu w skali całego Urzędu szeroko zakrojone prace, których celem jest zmodernizowanie sprawozdawczości (organizacji badań statystycznych) na lata 1976—1980, przy założeniu daleko idącej stabilizacji badań na ten okres i objęcia maksymalnej liczby sprawozdań elektronicznym przetwarzaniem danych.

Modernizacja sprawozdawczości, z zastosowaniem określonych jednolitych rozwiązań oraz stabilizacja sprawozdawczości zwiększy możliwości tworzenia banków danych systemu SPIS.

c) **Integracja sprawozdawczości rzeczowej i finansowej stanowi** — w ramach wyżej wspomnianych prac — szczególnie problem, ze względu na to, że sprawozdawczość finansowa, oprócz celów statystycznych, spełnia określone zadania w zakresie nadzoru nad działalnością finansową przedsiębiorstw, sprawowanego przez organizację zwierzchnią i organy finansowe państwa. Stwarza to określone problemy natury merytorycznej, organizacyjnej i formalnej, nad rozwiązaniem których się pracuje.

d) Tworzenie zasobów wspólnych danych i banków danych dla potrzeb SPIS

Wspomniana grupa prac obejmuje szereg tematów o charakterze studialnym, projektowym oraz wdrożeniowym.

W myśl założeń SPIS zasoby wspólnych danych, tj. danych pochodzących z różnych źródeł (różnych badań) oraz banki danych będą tworzone, zarówno w podsystemie centralnym SPIS (w centrali GUS) jak i w podsystemach terenowych SPIS (w organach wojewódzkich).

Dla właściwego zaprojektowania SPIS jako całości oraz poszczególnych jego podsystemów prowadzone są — przy szerokiej współpracy Ośrodka Badawczo-Rozwojowego SPIS z departamentami GUS, Ośrodkiem Elektronicznym i instytucjami zewnętrznymi — prace badawczo-rozwojowe w zakresie podstaw projektowania systemu. Prace te aktualnie koncentrują się m.in. na problemach:

- technologii i organizacji bazy danych SPIS,
- języka dla wyszukiwania informacji przez użytkowników bazy i banków danych SPIS,
- algorytmów transformacji danych w bazie danych SPIS,
- techniki optycznego odczytu i techniki eksploatacji urządzeń transmisji danych.

Przystąpiono również do projektowania i wdrażania niektórych podsystemów i banków danych SPIS, jak m.in.:

- banku danych o kryptonimie ROZWÓJ, obejmującego podstawowe informacje o rozwoju społeczno-ekonomicznym kraju,

- podsystemu przyspieszonej (krótkoterminowej) informacji statystycznej,
- prototypowe banki danych o przedsiębiorstwach (budownictwo, przemysł),
- prototypowe banki danych wojewódzkich (Katowice, Poznań)

Stopień zaawansowania tych projektów i wdrożeń jest różnicowany.

Do systemów już działających należy zaliczyć system informacyjny z zakresu obrotów handlu zagranicznego, system informacyjny o ruchu naturalnym ludności i inne.

e) Tworzenie systemu klasyfikacji, kodów i nomenklatur oraz definicji pojęć używanych w systemach informacji społeczno-gospodarczych

Prace nad ujednoczeniem języka informacyjnego w ramach SPIS koncentrują się na następujących ważniejszych zagadnieniach:

- opracowanie i wydawanie definicji i wyjaśnień ważniejszych pojęć i kategorii ekonomicznych stosowanych w ewidencji, planowaniu i statystyce. Definicje ujęte w zbiorach definicji wydanych przez GUS są obowiązujące dla wszystkich w kraju;
- opracowanie i wydawanie jednolitych klasyfikacji i kodów. Dotychczas opracowano i wydano ponad 20 ważniejszych klasyfikacji gospodarczych i społecznych. Są one wykorzystywane nie tylko w statystyce i planowaniu, ale również przez wszystkie systemy informacyjne w kraju;
- prowadzone są prace organizacyjne w zakresie opracowania jednolitego dla kraju Kodu Towarowo-Materiałowego (KTM). Prace nad KTM prowadzone będą zgodnie z decyzją nr 150 Prezydium Rządu z dnia 13 XII 1974 r. we wszystkich resortach gospodarczych według zasad opracowywanych przez GUS. Równolegle z tym GUS prowadzi, względnie organizuje w skali międzyresortowej prace w zakresie Ogólnego Klasyfikatora Produkcji Przemysłu i Rolnictwa krajów — członków RWPG (OKP-RWPG); wymieniony kod ma szczególne znaczenie dla rozwoju współpracy i integracji gospodarczej w ramach RWPG;
- projektuje się i przygotowuje do uruchomienia od 1976 r. nowy zautomatyzowany rejestr jednostek gospodarki narodowej „REGON”, służący za podstawę identyfikacji jednostek, zarówno w ramach SPIS jak i w innych systemach informatycznych. System REGON zastąpi stosowany dotychczas system numerów statystycznych jednostek gospodarki społecznej;
- rozwija się współdziałanie z innymi instytucjami powołanymi do ustalania odpowiednich norm, jak m. in. z Ministerstwem Finansów (zwłaszcza na odcinku unifikacji planów kont oraz pojęć stosowanych w statystyce i księgowości) z Komisją Planowania przy Radzie Ministrów, z Polskim Komiteciem Normalizacji i Miar, z organami Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej i ONZ oraz z urzędami statystycznymi innych krajów, szczególnie krajów należących do RWPG.

f) Doskonalenie systemów ewidencji podstawowej

Stosownie do decyzji rządowych, do obowiązków GUS należy koordynowanie prac prowadzonych w kraju na tym odcinku.

Prace koncentrują się na ujednoczeniu ewidencji podstawowej o charakterze powszechnym lub międzyresortowym (rozliczenia finansowe, ewidencja zatrudnienia, transportu, materiałów itp.) oraz na opracowaniu wzorcowych rozwiązań dla typowych jednostek głównych branż w poszczególnych resortach oraz dla dużych organizacji gospodarczych.

Prace w zakresie porządkowania i ujednoczenia ewidencji prowadzone są przez odpowiednie komórki resortowe z aktywnym udziałem branżowych i resortowych jednostek badawczych oraz służb informatycznych. Ogólny nadzór nad przebiegiem tych prac sprawuje Główny Urząd Statystyczny;

g) Modernizacja i rozbudowa bazy organizacyjno-technicznej SPIS

Zamierzenia i prace na tym odcinku są szeroko przedstawione w artykule wiceprezesa GUS T. Walczaka pt. „Informatyka w Systemie Państwowej Informacji Statystycznej”.

Prace nad modernizacją SPIS wciąż jeszcze uważać należy za wchodzące w zakres przygotowawczego eta-

pu rozwoju SPIS, przy czym nie zdołano dotychczas stworzyć dostatecznego — na miarę zadań — potencjału badawczo-rozwojowego.

Niemniej prace te rozwijają się coraz szybciej i są coraz bardziej doceniane przez ogół organów statystyki państwowej, ze względu na oczekiwane wybitne korzyści, jakie przyniesie ze sobą modernizacja SPIS. Chodzi wszakże o uzyskanie:

- poprawy rzetelności i jakości danych wejściowych,
- możliwości zastosowania takich metod statystyczno-matematycznych, które pozwalają na obiektywną ocenę zjawisk gospodarczych i społecznych, a które są dostępne tylko przy zastosowaniu środków informatycznych,
- możliwości śledzenia dynamiki zmian i określania tendencji rozwojowych, a tym samym naukowego

wnioskowania i prognozowania w zastosowaniu do procesów decyzyjnych,

- dostosowania informacji do zróżnicowanych potrzeb organów zarządzania szczebla centralnego i terenowego z uwzględnieniem odpowiednich ujęć bilansowych, kompleksowo-problemowych, przestrzennych i innych,
- szybkiego i swobodnego dostępu i wykorzystania danych przez uprawnionych użytkowników,
- ograniczenia społecznych kosztów gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji.

Realizacja tych celów mieć będzie istotne znaczenie dla usprawnienia zarządzania gospodarką narodową, umożliwiając szybsze i bardziej wszechstronne przygotowanie decyzji gospodarczych i społecznych.

Udział Polski w międzynarodowych porównaniach podstawowych kategorii ekonomicznych

doc. dr Eugenia Krzeczowska

Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS

Problemy związane z międzynarodowymi porównaniami poziomu produkcji, dochodów, siły nabywczej walut itp. należą do ważnych zadań statystyki.

Obserwuje się duże i rosnące zainteresowanie metodą i wynikami badań w tym zakresie. Problemy te interesują nie tylko ekonomistów, działaczy gospodarczych, polityków, lecz również każdego obywatela.

Niezależnie od celów ogólnopoznawczych, które są istotne dla naukowców badających procesy rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych krajów lub grup krajów, rezultaty porównań wykorzystywane są w praktyce gospodarczej zarówno dla celów analitycznych, jak i podejmowania decyzji gospodarczych.

Szczególne znaczenie dla zrozumienia i oceny procesów wzrostu i rozwoju gospodarczego mają porównania podstawowych kategorii ekonomicznych. Relacje takich kategorii ekonomicznych jak dochód narodowy, stopa akumulacji, inwestycje, dochody i wydatki państwa oraz ludności to podstawowe zmienne niezbędne do analizy czynników wzrostu, efektywności gospodarowania, określania sukcesów lub porażek polityki gospodarczej.

Porównania międzynarodowe i analizy porównawcze stanowią również podstawę do różnego rodzaju prognoz gospodarczych. Z tego punktu widzenia mają one istotne znaczenie dla krajów zarówno bardziej jak i mniej rozwiniętych gospodarczo. Dla tych ostatnich wyniki analiz porównawczych stwarzają podstawy do przewidywania trendów rozwojowych lub planowania oraz podejmowania takich decyzji gospodarczych, które uchroniłyby je od ujemnych zjawisk, występujących w krajach znajdujących się na wyższym stopniu rozwoju.

W krajach kapitalistycznych o względnie wysokim stopniu rozwoju gospodarczego, wyniki porównań wykorzystywane są przede wszystkim dla potrzeb bieżącej polityki gospodarczej oraz rozwoju handlu zagranicznego.

O wiele większe znaczenie mają porównania międzynarodowe w krajach socjalistycznych; są one bowiem coraz bardziej niezbędnym elementem analizy w skali makro- i mikroekonomicznej oraz długofalowych prognoz, poprzedzających opracowanie planów wieloletnich i perspektywicznych. W ostatnich latach szczególnym impulsem dla intensyfikacji porównań międzynarodowych stały się nowe formy międzynaro-

dowych powiązań gospodarczych, w tym zwłaszcza utworzenie regionalnych ugrupowań gospodarczych, których funkcjonowanie wymaga, ze zrozumiałych względów, systematycznych występujących w ich ramach badań tendencji rozwojowych, zmian strukturalnych itp. Z tych samych powodów prowadzone są pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych i jej licznych agend światowych i regionalnych międzynarodowe badania statystyczne.

Polska stosunkowo wcześniej podjęła prace z zakresu porównań międzynarodowych. W latach sześćdziesiątych przeprowadzono wiele porównań dwustronnych i wielostronnych. Z ważniejszych badań porównawczych można wymienić dwustronne porównanie funduszu spożycia Polska—Czechosłowacja. Podobne porównania spożycia zostały przeprowadzone przez inne kraje, a mianowicie dwustronne porównanie Czechosłowacja—Węgry i Bułgaria—Węgry. W połączeniu z wcześniej przeprowadzonym porównaniem spożycia między NRD i Czechosłowacją dysponowano czterema dwustronnymi porównaniami. Na podstawie wyników czterech bezpośrednich dwustronnych porównań — drogą łańcuchowego nawiązania — powstała możliwość przeprowadzenia dalszych sześciu „pośrednich porównań dwustronnych” (Czechosłowacja—Bułgaria, NRD—Węgry, NRD—Polska, NRD—Bułgaria, Polska—Węgry, Polska—Bułgaria). Doświadczenia uzyskane przy porównaniach dwustronnych stały się podstawą porównania podstawowych kategorii ekonomicznych wszystkich krajów RWPG przeprowadzonego za 1966 r. Zakres porównywalnych kategorii ekonomicznych znacznie rozszerzono; obok spożycia porównaniami objęto fundusz akumulacji, produkcję przemysłową i rolną. Prowadzono intensywne prace w poszukiwaniu rozwiązań teoretycznych i metodycznych umożliwiających uzyskanie w sposób poprawny najlepszych wyników.

W Polsce wysuwana była koncepcja prowadzenia wielostronnych porównań międzynarodowych poprzez system porównań dwustronnych w ramach określonych grup krajów. Porównania dwustronne krajów stanowiących „ogniwo pośrednie” dla każdej grupy i łańcuchowe nawiązania wyników dwustronnych porównań w ramach każdej grupy umożliwiają z kolei porównanie wszystkich krajów objętych badaniem. W koncepcji tej uznano ponadto za celowe i ważne nawiązywanie wyników na poziomie „najniższych grup przeliczeniowych”, a nie tylko na poziomie ogólnych agregatów (np. spożycie ogółem, GDP), co w poważnym stopniu